

Zingen in de kerk

*korte handleiding voor koorzangers
in de Oud-Katholieke kerk*

Piet Almekinders en Cees van Zwieten,

respectievelijk cantor en organist van de parochie H. Maria Maior te Dordrecht

Muziek maken en zingen in het bijzonder, verbindt mensen en trekt ons uit boven het alledaagse. Zingen is een belangrijk onderdeel van onze kerkdiensten. Het is naast het gebed een van de meest wezenlijke uitingen van mensen om zich tot God te richten, om Hem te lofprijzen en om Hem aan te roepen. In deze brochure worden heel in 't kort betekenis en gebruik van liturgische zang in de Oud-Katholieke kerk toegelicht.

Inhoud van de boeken

De kerkdiensten en daarbij te gebruiken boeken zijn voor een buitenstaander behoorlijk gecompliceerd. Zonder ons te verdiepen in alle bijzonderheden van de kerkdienst laten we toch de belangrijkste begrippen voor de kerkzang de revue passeren. We behandelen hierbij twee boeken: het gezangboek met het blauwe omslag, en het kerkboek met het rode omslag. We onderscheiden daarin de volgende soorten liederen.

De Psalmen en bijbelse lofzangen of *Cantica*. De Psalmen vormen een bijbelboek van 150 liederen in het oude testament. De bijbelse lofzangen (ook wel *Cantica* genoemd) zijn liederen die verspreid in de bijbel staan, in zowel het oude als nieuwe testament. De meest bekende *Cantica* zijn het Magnificat (Lofzang van Maria), de lofzang van Zacharias en de lofzang van Simeon. De Psalmen en *Cantica* staan achterin het rode kerkboek, vanaf bladzijde 665 met de Psalmen en vanaf 971 de bijbelse lofzangen. Het zijn allemaal *Gregoriaanse* zettingen. In getijdendiensten, Eucharistievieringen en diensten van woord en gebed vormen Psalmen en *Cantica* vaste onderdelen, die volgens de jaarkalender vastgesteld zijn.

Bewerkingen van Psalmen en *Cantica*. Dat zijn de liederen 201-300 in het blauwe gezangboek. Het zijn keuzes van Psalmen en *Cantica* in een andere zetting dan in het kerkboek. Deze zettingen zijn afkomstig uit verschillende tradities: Geneefs, Anglicaans, Rooms-Katholiek en verder is sprake van liederen die geen liturgische achtergrond hebben, maar als vrije gedichten op Psalmteksten afkomstig zijn uit de gehele Christenheid van - pakweg - de laatste vijf eeuwen. Er bestaat voor de zondagse erediensten geen vaste regel om Psalmen en *Cantica* uit het rode of blauwe boek te zingen. Het is de vrijheid van de celebrant of het liturgisch team om daar zelf een keus in te maken.

Liturgische gezangen, de nummers 301-500. Dit zijn liederen die op specifieke momenten in de dienst gezongen kunnen worden. Het gaat daarbij om Litanieën, Acclamaties, Credo's, gezongen voorbeden, Hymnen, Responsoria, inleidingszangen (Introïta) Hallelujah's en Antifonen. Deze liederen hebben in veel gevallen een vaste plaats in de gebedsdienst, hoogfeest of getijdendienst, maar kunnen ook op passende momenten in een 'gewone' Eucharistieviering worden gezongen.

Liederen, nummers 501-842. Dit zijn berijmde liederen, zoals ze ook in veel andere kerken worden gezongen. Veel hiervan is bijvoorbeeld ook te vinden in het Liedboek van de kerken, dat in de PKN en diverse kleine kerkgemeenschappen wordt gebruikt. Het zijn liederen uit de volle breedte van de westerse Christenheid, en evenals de Psalm bewerkingen gecomponeerd en gedicht vanaf de 16e eeuw tot vandaag toe. Ze zijn gerangschikt naar de tijden van het jaar: Advent, Kerst, Epifanie, Veertigdagentijd, Goede week, Pasen, Hemelvaart en Pinksteren. Verder zijn deze liederen ook thematisch gerangschikt. Berijmde liederen worden in de liturgie gezongen als collectelied, communielied, als intredezing en als slotlied.

Missen, 843-955. In het gezangboek staan 28 missen. Ze varieëren van Gregoriaans tot modern. Veel ervan is ook bekend in de Rooms-Katholieke kerk, maar de missen van Verhey en Rinkel zijn authentiek Oud-Katholiek materiaal. De missen worden alleen gezongen in de Eucharistievieringen en bestaan uit vaste onderdelen. '*Heer ontferm U*' en '*Gloria*' aan het begin van de dienst; '*Heilig*' en '*Lam Gods*' voor aanvang van de communie. Tijdens de Advent en de Veertigdagentijd wordt geen Gloria gezongen.

Appendices, 956-964. Hier staan de gezangen van een aantal getijdendiensten, die gedeeltelijk ook in het kerkboek zijn te vinden of elders in het gezangboek.

Supplement, 965-991. Dit is een aparte brochure die achterin het oudere gezangboek kan worden geplakt. Het is later (2005) verschenen en is een aanvulling op de bestaande liederen. Bij de nieuwste uitgave van het gezangboek is het supplement verwerkt.

Verschillende soorten diensten

Eucharistieviering. Dit betekent letterlijk '*dankzegging*'. Dit is de dienst zoals die gewoonlijk op de zondagmorgen wordt gehouden. Het is een dienst waarbij naast woord en gebed ook communie wordt gevierd. De Eucharistie wordt altijd voorgedaan (gecelebreerd) door een priester. De liturgie voor de Eucharistieviering is te vinden in het kerkboek vanaf bladzijde 413.

Dienst van schriftlezing en gebed. Hier is sprake van een dienst die wordt voorgedaan door een lector of een diaken, en waarbij geen communieviering plaatsvindt. Er bestaat een soort tussenvorm, waarbij de reeds geconsacreerde hostie wordt uitgereikt door een diaken. In dat geval is er sprake van een *dienst van schriftlezing en gebed met communie-uitreiking*. De liturgie voor diensten van woord en gebed staat in het kerkboek op de bladzijden 645-662.

Overige diensten. Er kan sprake zijn speciale vieringen op hoogfeesten (Pasen, Kerst, etc.) met een aparte liturgie. Er kunnen diensten zijn waarin bijvoorbeeld een priester of diaken wordt gewijd, rouwdiensten en trouwdiensten. Altijd is er sprake van een liturgie die op sommige onderdelen afwijkt van een gebruikelijke Eucharistieviering. In het kerkboek zijn de liturgieën (of soms alleen de gebeden) te vinden aan het begin van het kerkboek tot bladzijde 630.

Getijdendiensten. Dit zijn van oorsprong korte gebedsdiensten in de kloosters op een vast moment van de dag. We kennen zeven getijdendiensten: *Priem, Terts, Laudan, Noon, Vespers, Metten* en *Completen*. Iedere getijdendienst heeft een vast patroon van gebed, zang en bijbel-lezing. Er is geen preek. Bij ons worden slechts incidenteel getijdendiensten gehouden. Soms een Vesper op het einde van de middag, maar het gezangboek laat ook de liturgie zien van de Laudan ('s morgens), het middaggebed (Noon) en de Completen ('s avonds) als de nummers 956-963. In het kerkboek staan gebeden voor de getijdendiensten op de bladzijden 633-641.

Liturgische begrippen bij de muziek

Het berijmde lied. Dit is voor ons de meest bekende liedvorm, maar binnen het kader van de kerkmuziek eigenlijk niet eens de meest voor de hand liggende. Bij berijmde liederen is er altijd een vaste relatie tussen de tekst (in dichtvorm) en de melodie. Het maken hiervan vergt veel kunstenaarschap, van zowel de dichter als van de componist. De dichter zal zich altijd aan moeten passen aan de melodie, zoals de componist die gemaakt heeft. Of andersom: de componist moet een melodie maken welke zich voegt naar het bestaande gedicht. Bovendien, als men het lied wil overzetten in een andere taal, moet het als het ware weer helemaal opnieuw gedicht worden.

Het berijmde lied is vooral met de Reformatie algemeen gangbaar geworden als kerklied in de protestantse kerken. Met name Calvijn heeft de Psalmen en bijbelse liederen allemaal op dichtvorm laten zetten en opnieuw laten componeren. Het idee hierachter was dat het vaak analfabete kerkvolk de gedichten door memorisering gemakkelijker aan kon leren - en dus meezingen - dan de onberijmde Psalmteksten. Ook Luther heeft veel invloed gehad op de ontwikkeling van het berijmde kerklied, waarvan hij er zelf ook schreef en componeerde. Veel liederen uit de erfenis van de Reformatie zijn in ons gezangboek terechtgekomen. Trouwens, dat is ook het geval met liederen uit de Rooms-Katholieke en Anglicaanse tradities, die zo'n anderhalve eeuw ná de Reformatie op gang zijn gekomen.

Litanie. Gebed door voorzanger of koor, waarvan het refrein door de gemeente wordt gezongen. Meestal alleen op hoogfeesten en speciale diensten. In het gezangboek staan Litanieën als aparte liederen verspreid tussen 301 en 500.

Acclamatie. Lofzang na evangelielezing of preek (304-306). Of als aanroeping tijdens de voorbeden (317-324).

Credo. Letterlijk: *ik geloof*. De geloofsbelijdenis. In de westerse kerken worden gewoonlijk twee versies gebruikt: een korte versie, die ook wel de *Apostolische geloofsbelijdenis* wordt genoemd en een langere versie: de *belijdenis van Nicea*. De geloofsbelijdenis kan gesproken worden, maar wordt meestal gezongen. De nummers 308-314 in het gezangboek zijn zeven Credo's.

Hymne. Letterlijk: *lofzang*. Hymnen zijn van oorsprong Gregoriaans, maar hebben vaak een enigszins strofisch karakter, omdat tekst en muziek min of meer een ritmische eenheid vormen. Uit Hymnen hebben zich na de middeleeuwen berijmde liederen ontwikkeld. Bekend voorbeeld is de Hymne 'Veni Creator Spiritus' (Kom Schepper, Geest). Het staat twee keer in het gezangboek: met 363 als Gregoriaanse Hymne en met 671 als strofisch lied; beide met dezelfde tekst en dezelfde melodie. De nummers 345-373 in het gezangboek zijn Gregoriaanse Hymnen.

Graduale. Letterlijk: *antwoord*. Liturgische benaming voor de antwoord-psalm door de gemeente na de eerste schriftlezing.

Introïtus. Lied, gezongen door de gemeente bij binnenkomst van de priester aan het begin van de dienst. De Gregoriaanse Introïta staan in het gezangboek genoteerd als nummers 374-423. Meestal wordt bij de gewone vieringen en diensten een berijmd lied als Introïtus gezongen.

Sequentie. Dit is een gedicht dat gewoonlijk uit drie-regelige strofen bestaat. Iedere volgende strofe heeft een eigen melodie, ofwel, per twee strofen wordt dezelfde melodie gezongen; de eerste strofe door het koor, de volgende strofe door de gemeente. Door de steeds veranderende melodie door de hele Sequentie heen, is het voor de zanger soms lastig om zich het lied eigen te maken. Het gezangboek kent vier Sequenties voor de hoogfeesten van Kerst, Pasen en Pinksteren (468-471). Alleen bij de Paas-sequentie 470 is de melodie voor alle strofen hetzelfde.

Hallelujah. Letterlijk: *looft Jahweh*. Jubelzang door de gemeente ter voorbereiding van de evangelielezing. In het gezangboek vinden we de Hallelujah's als 425-467.

Tractus. Liturgische benaming voor de Psalm die vóór de evangelielezing wordt gezongen. In de veertigdagentijd ter vervanging van het Hallelujah.

Antifoon. Inleidende of afsluitende zang door cantor of koor bij Gregoriaanse (en sommige andere) Psalmen en Cantica. De tekst is soms een gedicht dat aansluit op de Psalmtekst, of een recitatie van het meest aansprekende, of centrale vers uit de Psalmtekst. De Psalmen en Cantica uit het kerkboek hebben alle een antifoon. Antifonen kunnen ook zelfstandige

antwoorzangen zijn, door koor of gemeente gezongen. In het gezangboek staan Antifonen als aparte liederen verspreid tussen 301 en 500.

Doxologie. Toevoeging bij Gregoriaanse en Aglicaanse Psalmen en Cantica met de tekst '*Aan Vader zoon en Heilige Geest...*'. In principe wordt de Doxologie alleen gezongen in de getijdendiensten.

Responsorium. Gregoriaanse antwoordzang, meestal bedoeld om te zingen op hoogfeesten of bij diensten bij bepaalde heiligen.

Responsoriaal en antifonaal. In beide gevallen is er sprake van *wisselzang* tussen koor, (of voorzanger) en gemeente. *Responsoriaal* zingen is te beschouwen als beurtzang: gemeente en koor zingen wisselend een couplet uit een Psalm of ander lied. Voorbeelden zijn de Missen en de Credo's.

Bij *antifonale* zang zingen koor (of voorzanger) de coupletten, waarna de gemeente antwoordt met een refrein. Voorbeelden zijn vooral te vinden in het gezangboek met de Psalm bewerkingen 203, 205, 208, 209, 210 en nog vele anderen.

Zingen in wisselzang houdt spanning en dynamiek in de zang en geeft mensen ook adempauze, wanneer er veel gezongen wordt. Alle Gregoriaanse liederen en Anglican Chants zijn bedoeld voor responsoriale of antifonale zang. In het gezangboek is de gemeentezang steeds vet gedrukt. In het kerkboek staan de verzen voor de gemeente een centimeter ingesprongen.

Gregoriaans

Het Gregoriaans is een zangwijze welke beschreven is door paus Gregorius omstreeks 600, maar die wellicht vele eeuwen ouder is. Volgens sommigen is het Gregoriaans terug te voeren tot de liturgie van de Joodse tempel- en synagogedienst. Over het Gregoriaans valt veel te vertellen, maar wij beperken ons hier tot de begrippen die nodig zijn om enigermate begrijpend Gregoriaans te kunnen zingen.

Allereerst valt het notenbeeld op. De balk bestaat uit vier lijnen in plaats van vijf. De noten zijn niet rond of ovaal, maar vierkant, ruitvormig of in een nog vreemdere vorm. Maatstrepen ontbreken doorgaans, of er staan halve maatstreepjes die - als we het beter bekijken - ook weer anders functioneren als maatstrepen. Verder zijn er nog allerlei eigenaardigheden die we in het gebruikelijke notenschrift niet kennen.

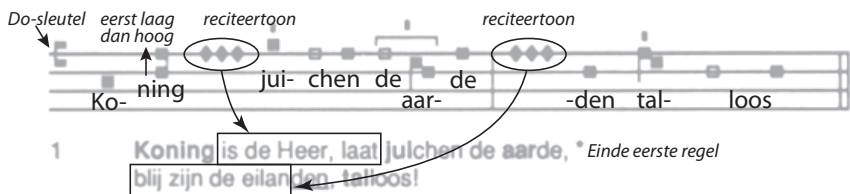
De muzieknotatie is niet absoluut, maar *relatief*. Dat wil zeggen dat er op de notenbalk geen C, D, en E staan, maar Do, Re en Mi. De zanger of instrumentalist bepaalt op welke hoogte er gezongen wordt. Vooraan op de balk staat dan ook nooit een G- of een F-sleutel, maar een Do-sleutel. Die sleutel is van belang om de toonsafstanden te bepalen. Wie muziek kan lezen, weet dat de afstanden tussen Mi en Fa, alsmede tussen Ti en Do kleiner zijn dan alle andere toonsafstanden. De Do-sleutel bepaalt dus de toonhoogteverschillen in de melodie.

De tekst waarop Gregoriaanse muziek is gemaakt is altijd poëtisch van aard. Het is echter poëzie van lang geleden en afkomstig uit een volstrekt andere cultuur, waarbij men andere criteria hanteerde om teksten als poëtisch te beschouwen. Het poëtische element zit gewoonlijk in de woordkeus, de zinsbouw en de woordcombinaties. Er is gewoonlijk geen sprake van rijm, en ook niet van een bepaald ritme of metrum in de dichtregels. Wij zouden de teksten uit onszelf niet zo gauw als poëtisch herkennen. Muziek en tekst zijn los van elkaar tot stand gekomen, en hebben ook geen directe relatie tot elkaar. Teksten kunnen op verschillende melodieën worden gezet en omgekeerd. Op veel Gregoriaanse melodieën zijn diverse teksten voorhanden. Het zingen van onberijmde liederen vereist een speciale manier van zingen, waarbij de declamatie, de voordracht van de tekst, een belangrijke rol speelt. De toonwisselingen zijn uit de relatie

tekst/muziek niet op te maken. In iedere tekstregel staan woorden en lettergrepen vet gedrukt of onderstreept, waaraan de zanger kan zien waar van toon wordt gewisseld. De Gregoriaanse Hymnen uit de latere middeleeuwen laten een overgangsvorm zien naar het strofische lied. De dichter/componist probeerde een bepaald ritme aan te brengen tussen min of meer gelijklopende dichtregels.

Het gregoriaanse notenbeeld. Psalmen en Cantica hebben enkele karakteristieken, die in het Gregoriaans steeds terugkomen. De wijze waarop deze gezongen worden noemt men ook wel *Psalmodie*. Aan het begin staat een Antifoon, daarachter de verzen, die in wisselzang worden gezongen. Ter afsluiting wordt opnieuw de Antifoon gezongen. De verzen bestaan uit twee regels. Daarbij is sprake van *melodische tonen* en *reciteertonen*. De melodische tonen staan bij de eerste regel van een vers aan het begin en aan het einde van de regel, en de reciteertoon in het midden. De tweede regel begint met de reciteertoon en eindigt met melodische tonen. De reciteertoon wordt altijd weergegeven met drie noten in een ruitvorm. De melodische tonen hebben een vaste lengte, maar de duur van de reciteertoon wordt bepaald door de lengte van de tekst.

Bij Psalmen en Cantica in het rode kerkboek begint men alle regels - ook de eerste - echter met de reciteertoon. De melodische begintonen van de eerste regel gelden namelijk alleen het eerste vers. De overgang van de tonen wordt in de tekst weergegeven met vet gedrukte en onderstreepte tekst.

Het teken aan het begin van de balk is de Do-sleutel. Hiermee kan de zanger de onderlinge toonverhoudingen bepalen. De Do-sleutel staat niet altijd op dezelfde plaats. Kruisen, mollen en herstellingstekens kent het Gregoriaans niet; af en toe wordt een mol geplaatst om de Ti te verlagen. Vanuit een C-toonladder gedacht betekent dit dat de B een Bes moet zijn. Tussen de teksten staan halve 'maatstreepjes'. Deze streepjes geven echter geen maat aan, maar een komma of ander rustpunt binnen de regel.

Een heel streepje geeft het einde van de regel aan. Wanneer er noten boven elkaar staan is dat de aanduiding dat binnen één lettergreep 'omhoog' gezongen wordt, ofwel, de lage noot wordt eerst gezongen en daarna de hoge noot. Een streepje boven een noot is een teken van nadruk: de noot wordt iets langer aan gehouden.

- 7 Die voor beelden zich buigen, zij staan te schande, +
 zij die op afgoden groot gaan; *Einde eerste regel
 werpt u neer voor Hem, alle gij goden!
Onderbreking eerste regel: de laatste lettergreep een toon lager
- 8 Als dit Sion ter ore komt, is zij verheugd, +
 dan juichen de dochters van Juda *Einde eerste regel
 om hetgeen Gij, o Heer, hebt verordend.
Geén plusje, géén sterretje: doorzingen op de reciteertoon
- 9 want Gij zijt grootmachtig, Heer, +
 heel de aarde te boven, *Einde eerste regel
 hoog boven alle goden verheven.

Bij Psalmen en Cantica staat achter de eerste tekstregel van een vers altijd een sterretje. Soms is de eerste regel te lang en wordt hij in tweeën geknipt, zodat het lijkt of het vers drie regels heeft. In dat geval staat er vaak een plusje achter de eerste regel, en zingt men door tot het sterretje. Op de lettergreep vóór het plusje wordt de reciteertoon een toon lager gezongen.

Het zingen van Introïta en andere Gregoriaanse gezangen kan soms nog gecompliceerder zijn, zoals het voorbeeld hieronder laat zien:

Wanneer er een dikke streep naar beneden staat is er sprake van drie noten die gebonden omlaag worden gezongen. Twee noten met een serie hele dunne streepjes ertussen betekenen hetzelfde, maar dan drie noten naar boven. Notens die als drie komma's achter elkaar genoteerd staan worden als één noot gezongen en langer aangehouden.

Als drie gebonden noten zingen

Kort toontje omlaag

Nadruk en iets langer aanhouden

De Anglican Chant

Na de Reformatie werd ook in de Rooms-Katholieke kerk naar middelen gezocht om eenvoudiger te kunnen zingen, alhoewel men voor de liturgie wel bleef vasthouden aan het zingen van onberijmde teksten. In met name de kloosters werd geëxperimenteerd met eenvoudige liederen op onberijmde Psalmteksten. In de 20e eeuw werd het beste hieruit door de (Nederlands/Vlaamse) Intermonasteriële werkgroep voor de Liturgie gebundeld en beschikbaar gesteld voor kerkelijke gebruik. In Rooms-Katholieke gezangboeken komen we hier veel van tegen, maar in het Oud-Katholiek Gezangboek zijn dat incidentele Psalmen en een enkel liturgisch gezang. Door de hechter wordende relaties met de Anglicaanse kerk, vanaf de jaren '20, ontstond onder Oud-Katholieken een toenemende belangstelling voor de liturgische tradities uit het Verenigd Koninkrijk. Dit resulteerde in de opname in het gezangboek van diverse zogenaamde Anglican Chants.

De Anglican Chant is een soort tussenvorm van het Gregoriaans en het strofische, berijmde lied. Het werd ontwikkeld in het begin van de 17e eeuw in de Anglicaanse kerk. De Chant heeft een min of meer vaste vorm van vier (soms twee) regels, waar eventueel dichtwerk op gemaakt en gezongen kan worden. Daar wordt het echter (vrijwel) nooit voor gebruikt, want er staan altijd onberijmde teksten op: Psalmen, Cantica en Credo's. Net als bij het Gregoriaans ontbreekt dus het ritme in de tekst en worden hulpmiddelen toegepast om de toonwisselingen aan te duiden. Bij de Chant zijn dat altijd verticale streepjes tussen de tekst, die op dezelfde plaats staan als de maatstrepen op de notenbalk. Chants zijn altijd vierstemmig gecomponeerd en staan als zodanig ook in het gezangboek.

Het zingen van de Anglican Chant. Het notenbeeld is modern, zoals we dat ook van andere muziek kennen. De strofe van een Chant bestaat altijd uit vier regels (soms twee: Psalm 15 en 95). Evenals bij het Gregoriaans is er sprake van reciteertonen en melodische tonen, aangezien ook de Anglican Chant wordt gezongen op onberijmde teksten. De reciteertoon staat altijd aan het begin van de regel. De wisselingen van toon worden niet expliciet weergegeven, maar in de tekst staan wel maatstrepen. Aan de hand van deze maatstrepen weet de zanger hoe de tekst gezongen wordt. Iedere maat bestaat uit één of twee noten. Wanneer er één lettergreep op de maat staat is het eenvoudig: de lettergreep correspondeert met

de bijbehorende noot, of de beide noten worden gebonden gezongen. Lastiger wordt het als er drie of meer lettergrepen op de maat van twee noten staan. Het is dan de bedoeling om alle tekst op de eerste noot te zingen, en alleen de laatste lettergreep op de laatste noot te zingen. Kerkgangers weten dat doorgaans niet en doen het gewoonlijk fout. Koorzangers moeten het dus weten om het goed te doen.

In sommige gevallen wordt de melodie van de laatste twee regels herhaald. In dat geval staat naast de tekst de mededeling 'Tweede gedeelte'. Credo 312 begint zelfs met het tweede gedeelte, dat daarbij ook nog herhaald wordt, alvorens het begin van de eigenlijke melodie gezongen wordt.

De Heer is mijn herder, mij zal | niets ont- | breken,
Hij maakt dat ik | neerlig in | groene | weiden.
Hij leidt mij naar | stille | wateren, |
mijn | ziel ver- | kwikt Hij.

tweede gedeelte:

Hij voert mij langs de | rechte | paden,
daar | Hij zijn | Naam ge- | stand doet.

Hierboven een voorbeeld van Psalm 23 (gezangboek 214).

De reciteertonen aan het begin van de regels zijn omkaderd.

Het tweede vers is een (melodische) herhaling van de laatste regels van het eerste vers.

De kerktoonsoorten

Boven een Gregoriaans gezang zien we vaak de mededeling 'Toon 1', 'Toon 2', 'Toon 3' etc. De meeste kerkgangers, maar ook veel koorzangers weten niet wat dat betekent. Zonder er al te diep op in te gaan, proberen we er iets over te zeggen.

Het betreft het karakter van een melodie, welke gebaseerd is op het feit dat toonsafstanden niet overal gelijk zijn. Iedereen die noten kan lezen weet dat op het toetsenbord van een piano, orgel of key-board tussen de witte toetsen B en C, alsmede tussen E en F geen zwarte toetsen staan. Daaraan is te zien de de tonen van een toonladder niet allemaal op gelijke afstand van elkaar staan. Dat betekent tevens dat op de *relatieve* toonladder (Do-Re-Mi) de afstanden tussen Mi en Fa, alsmede tussen Ti en Do kleiner zijn (de helft) dan de afstanden tussen de andere tonen. De hoogte van de melodie, de *beginton* en de muzikale sprongen in toonhoogten bepalen het karakter van een melodie, welke bij Gregoriaans wordt uitgedrukt in een getal.

Hierdoor kan een melodie een blijmoedig, een melancholiek, een droevig, een uitbundig of nog een ander soort karakter hebben. Uiteindelijk is de beschrijving van toonsoorten niets anders dan een methode om gevoelens en emoties uit te drukken in muziektechnische notaties.

Wie bijvoorbeeld bekend is met de zogenaamde Statenberijming van de Geneefse Psalmen, weet dat daar altijd termen boven staan als bijvoorbeeld 'Mixolidisch', 'Aeolisch', 'Dorisch'. Dit was in de 18e eeuw een modieuze manier om de Gregoriaanse kerktoonsoorten met andere namen aan te duiden, alhoewel de betekenis exact hetzelfde is. In de algemene (klassieke) muziek worden voor dezelfde begrippen weer andere namen gebruikt, die afgeleid zijn van de beginton: A-groot, C-klein, etc. Welke woorden men ook gebruikt, het gaat altijd om het uitdrukken van een stemming of atmosfeer.

Veel informatie over kerkmuziek in het algemeen en de Oud-Katholieke praktijk in het bijzonder is te vinden op www.koenraadouwens.com